

ŚWIADCZENIA RENTOWE WYPŁACANE Z TYTUŁU UBEZPIECZEŃ ODPOWIEDZIALNOŚCI CYWILNEJ

Anna Jędrzychowska

Katedra Ubezpieczeń, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
e-mail: anna.jedrzychowska@ue.wroc.pl

Streszczenie: Artykuł poświęcony jest modelom rent, które mogą być pomocne w naliczaniu świadczeń rentowych wypłacanych jako odszkodowanie za szkody osobowe (zwłaszcza z tytułu utraconych dochodów i zwiększonych potrzeb) z ubezpieczeń odpowiedzialności cywilnej. Jeśli bowiem sprawca szkody winien jest konkretnej straty majątkowej związanej z utraceniem dochodów przez osobę poszkodowaną, to zgodnie z polskim prawem (kodeks cywilny art. 415-449) winien jest tę szkodę wyrównać. Jeśli sprawca posiada ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej, to zobowiązane przechodzi na zakład ubezpieczeń, a świadczenie wypłacane jest jako renta bądź jako świadczenie jednorazowe odpowiadające tej rencie.

Świadczenia rentowe wypłacane są najczęściej z tytułu ubezpieczeń: OC komunikacyjnego, OC pracodawcy, OC lekarza i OC podmiotu świadczącego usługi medyczne. W artykule przedyskutowane będą tak zagadnienia związane z podstawową wartością tych świadczeń, jak i modelem renty, który powinien być zastosowany.

Słowa kluczowe: szkody osobowe, renty, odpowiedzialność cywilna

WPROWADZENIE

Kodeks Cywilny przewiduje, że każdy poszkodowany z winy innego może domagać zadośćuczynienia w formie pieniężnego odszkodowania, dotyczy to utraty dóbr majątkowych i osobistych, a źródłem strat może być tak szkoda na osobie jak i na mieniu.

Jednym z typów tych odszkodowań, są odszkodowania za utratę przyszłych dochodów, które osiągnął by poszkodowany, w sytuacji gdyby szkoda nie nastąpiła i nie straciłby zdolności do pracy. W polskich sądach oszacowania szkody w odniesieniu do utraty przyszłych dochodów są czynione za pomocą intuicji i nie

są ilościowo odnoszone do sytuacji gospodarczej. Ponadto świadczenia przyznawane z tytułu utraconych dochodów najczęściej nie uwzględniają wartości pieniądza w czasie i ewentualnego realnego wzrostu dochodów poszkodowanego. Zasadne jest jednak indeksowanie świadczenia w celu zachowania jego realnej wartości, jak również utrzymanie standardu życia poszkodowanego przed zdarzeniem i wyrównanie przyrostu jego dochodu, jaki mógłby mieć miejsce, gdyby do zdarzenia nie doszło. Ustalenie wartości obecnej świadczenia potrzebne jest dla poszkodowanego, dla sprawcy, dla sądu, dla zakładu ubezpieczeń, jak i dla instytucji gwarancyjnej ubezpieczyciela np. Ubezpieczeniowego Funduszu Gwarancyjnego. Celem niniejszego artykułu jest pokazanie wagi problemu przyznawania rentowych świadczeń odszkodowawczych z tytułu utraconych dochodów i skutków ich niewłaściwego szacowania, jak również przedstawienie propozycji zobiektywizowanego systemu ich ustalania.

KONCEPCJA RENTY Z TYTUŁU ODPOWIEDZIALOŚCI CYWILNEJ

Przedmiotem kompensacji w świadczeniach w postaci rent, co do zasady są straty majątkowe, dotyczące dochodów uzyskiwanych cyklicznie lub wydatków ponoszonych cyklicznie. Renta może obejmować: utracone zarobki (art. 444 § 2 k.c.), zwiększone koszty utrzymania (art. 444 § 2 k.c.) czy też utracone środki utrzymania (art. 446 § 2 k.c. Renta może być przyznana bezpośrednio poszkodowanemu lub jego osobom bliskim (pośrednio poszkodowanym) [Kwiecień 2015, Jędrzychowska, Kwiecień 2014, Rzetecka-Gil 2011].

Przedmiotem niniejszego artykułu są rozważania nad rentą stanowiącą odszkodowania za utracone dochody. W przypadku utraconych zarobków judykatura prezentuje następujące stanowisko: Renta powinna odpowiadać różnicy między hipotetycznymi dochodami, które poszkodowany osiągałby, gdyby nie doszło do zdarzenia szkodzącego, a dochodami, które uzyskuje, będąc poszkodowanym, uwzględniając świadczenia otrzymywane z tytułu ubezpieczenia społecznego. Przy ustalaniu wysokości dochodów należy uwzględnić wszystkie dotychczas uzyskiwane, w tym dochody nieregularne, ale także te, których uzyskanie w przyszłości było wysoce prawdopodobne ze względu na rozwój kariery zawodowej (wyrok SA w Łodzi sygn. I Ca 637/13; wyrok SA w Białymstoku sygn. I ACa 338/12, wyrok SN sygn. II PK 291/12). Przy ocenie aktualnej zdolności zarobkowej poszkodowanego powinno się uwzględniać realną sytuację na rynku pracy, czyli faktyczne możliwości pracy przez osobę poszkodowaną, z ograniczoną zdolnością do pracy (wyrok SA w Białymstoku, sygn. I ACa 338/12; wyrok SA w Łodzi, sygn. I ACa 1240/12).

W przypadku, gdy roszczenie wysuwają pośrednio poszkodowani, renta nie może być wyższa od kwoty, którą zmarły byłby zobowiązany świadczyć z tytułu obowiązku alimentacyjnego, a przy ustalaniu jej wysokości należy stosować kryteria obejmujące usprawiedliwione potrzeby uprawnionego oraz możliwości zarobkowe i majątkowe możliwości zobowiązanego (wyrok SA w Szczecinie sygn.

III APa 13/12). Istotą renty jest restytucja stanu rzeczy, jaki istniał w chwili śmierci zmarłego, w sensie gospodarczym zatem uprawniony nie powinien utracić swej dotychczasowej stopy życiowej (wyrok SA w Łodzi sygn. I ACa 243/13).

Zaprezentowane regulacje są obowiązującymi w Polsce przepisami prawa i należy podkreślić, że zasady i regulacje dotyczące przyznawania rent i ich wysokości są odmienne w poszczególnych krajach. W literaturze przedmiotu można znaleźć ich opisy oraz zestawienie [szerzej: Kwiecień 2015, Jędrzychowska, Kwiecień 2014, Luckett i Craner 1994, Haberman i Bloomfield 1990, Ritchie 1994, Ward 2009, Tinari i Kucsma 2010, Spizman i Tinari 2011, Anderson i Roberts 1989, Bryan i Linke 1988, Lane i Glennon 1985, Gilbert 1994, 1997, Thornton 1997, Rodgers i in. 1996, Nelson i Patton 1990, Mullett i in. 1990, Gohmann i in. 1998, Smith 1982, Minnechan 2009, Tinari i in. 2006].

PRZYKŁADOWE MODELE RENT

Obecnie zostaną przywołane przykładowe modele rent z matematyki finansowej oraz aktuarialnej, które mogą stanowić podstawę naliczania wartości obecnej lub aktuarialnej świadczenia rentowego (zaprezentowane renty są płatne „z góry”, a renty opisane wzorami 5-8 oparte są na rachunku aktuarialnym).

Renta terminowa, stała:

$$PV = A \frac{(1+r)^n - 1}{r} v^{n-1} \quad (1)$$

Renta wieczysta, stała:

$$PV = \frac{A}{r} \quad (2)$$

Renta terminowa, rosnąca, arytmetyczna:

$$PV = \left[\left(A + \frac{d}{r} \right) \frac{(1+r)^n - 1}{r} - \frac{nd(1+r)}{r} \right] v^n \quad (3)$$

Renta terminowa, rosnąca, geometryczna:

$$PV = A \frac{(1+r)^n - (1+g)^n}{r-g} v^n \quad (4)$$

Renta życiowa terminowa, stała:

$$\ddot{a}_{x:n} = \sum_{k=0}^{n-1} v^k {}_k p_x \quad (5)$$

Renta życiowa terminowa, rosnąca:

$$I\ddot{a}_{x:n} = \sum_{k=0}^{n-1} (1+i)^k v^k {}_k p_x \quad (6)$$

Renta życiowa na całe życie, stała:

$$\ddot{a}_x = \sum_{k=0}^{\omega-x} v^k {}_k p_x \quad (7)$$

Renta życiowa na całe życie, rosnąca:

$$I\ddot{a}_x = \sum_{k=0}^{\omega-x} (1+i)^k v^k {}_k p_x \quad (8)$$

gdzie: ${}_k p_x$ – prawdopodobieństwo że osoba w wieku x lat przeżyje jeszcze k lat; $v = \frac{1}{1+r}$ – czynnik dyskontujący; A – wysokość okresowego świadczenia (np. rocznego, miesięcznego); r – stopa procentowa; i – wskaźnik indeksacji renty; d –

przyrost renty arytmetycznej; g – przyrost renty geometrycznej; ω – maksymalny wiek, który znajduje się w TTŻ; n – czas wypłaty renty – np. liczba lat, miesięcy.

W literaturze i praktyce rynkowej funkcjonują też inne rozwiązania. Przykładowo na rynku amerykańskim wartość przyszłego życia zawodowego poszkodowanego wyliczana się jako wypadkowa długości życia zawodowego i fluktuacji na rynku pracy [Bryan, Linke 1988]. Wartość obecną renty można również wyznaczyć przez opisanie renty jako łańcucha Markowa, a wartość obecną renty można wyznaczyć za pomocą rachunku macierzowego [Dębicka 2012].

Jak już wspomniano wcześniej nie ma jednoznacznej wykładni, jaka metodologii obliczeń powinna być wykorzystywana przy ustalaniu wysokości świadczenia dla poszkodowanego. Ogólna przesłanka mówiąca o tym, że przyznane świadczenie rentowe powinno stanowić zastąpienie dotychczas otrzymywanych przez poszkodowanego dochodów i tych, które otrzymywałby on gdyby do wypadku nie doszło, nie rozstrzyga jak należy ustalać wysokość renty i kalkulować jej wartość obecną. Pojawiają się pytania o wysokość świadczenia, o włączenie do niego składek na ubezpieczenia zdrowotne i społeczne, o indeksowanie świadczenia, o czas wypłat oraz o formę – okresowo czy jednorazowo [więcej: Jędrzychowska 2014, Jędrzychowska, Kwiecień 2014, Jędrzychowska i in. 2014 a, 2014 b].

UZASADNIENIE KONIECZNOŚCI KALKULACJI I PRZYKŁADY

Mając pełną świadomość, że każdy z przyjętych modeli kalkulacji jest bardzo wrażliwy na założenia, autorka zaprezentuje kilka obszarów zastosowań tego typu obliczeń z usadowieniem konieczności ich dokonywania. Przykład 1 pokazuje problem braku waloryzacji renty, podobnie przykład 2. Oba pozwalają też określić „wartość” szkody osobowej. Wiedza na temat rozmiaru tego zobowiązania jest istotna tak dla sprawcy, jak i dla jego ubezpieczyciela, a w niektórych przypadkach (np. wypadków komunikacyjnych, odszkodowaniach za błędy medyczne czy wypadki przy pracy) dla instytucji gwarancyjnej (np. Ubezpieczeniowego Funduszu Gwarancyjnego). Przykłady 2 i 3 pokazują powagę problemu związanego z roszczeniami osób w młodym wieku. Ponadto Przykład 3 pozwala pokazać problem wzrostu wartości roszczenia, jeśli jest kierowane przez obywateli innych państw. Przykład 4 zawiera symulację rent terminowych dla pośrednio poszkodowanych.

Przykład 1

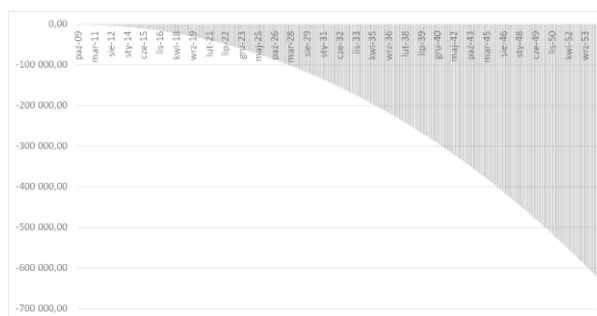
Na skutek wypadku niezdolna do pracy staje się 37-letnią kobietą, mającą podjąć pracę z wynagrodzeniem netto ok. 2 000 PLN. Sąd przyznał poszkodowanej rentę z tytułu utraconych dochodów w wysokości 1 132 PLN miesięcznie, jako uzupełnienie świadczenia rentowego z ZUS wynoszącego 867,18 PLN.

Założenia: życiowa rosnąca renta terminowa (wzór 6). Za prognozę średniego miesięcznego wzrostu płac w gospodarce przyjęto średni miesięczny wskaźnik wzrostu płac w sektorze przedsiębiorstw oszacowany na podstawie danych historycznych (0,373% miesięcznie). W celu ukazania wartości realnej świadczeń

wykorzystano długoterminową prognozę inflacji poprzez przyjęcie tego wskaźnika na poziomie celu inflacyjnego określonego przez Radę Polityki Pieniężnej (2,5% rocznie). Za wysokość pierwszego miesięcznego świadczenia rentowego przyjęto kwotę przyznana przez sąd, pomijając rozważania na temat zasadności jej wielkości.

Oszacowano wartość obecną świadczenia rentowego wyniosła ona 369 417 PLN, a kapitalizowanej renty teoretycznej 989 458 PLN. W rozważanym przykładzie zaniżenie świadczenia w wartościach realnych w skali całego okresu wyniosło 620 041 PLN (w odniesieniu do oczekiwanej dalszej długości życia). Jak widać brak kapitalizacji renty przyznanej przez sąd skutkuje powstawaniem skumulowanego niedoboru w dochodach gospodarstwa domowego (Rysunek 1), a co za tym idzie, pogarszaniem się standardu życia tego gospodarstwa.

Rysunek 1. Skumulowany niedobór z tytułu przyznanej renty

Źródło: opracowanie własne

Przykład 2

W imieniu nowonarodzonego dziecka, które zostało poszkodowane w czasie porodu i spowodowaniem dużej wady wzroku, złożono wnioski o rentę miesięczną równą połowie średniego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw. W wyniku postępowania sądowego została przyznana renta miesięczna w wysokości 1 317 PLN (z tytułu utraty dochodów i zwiększenia wydatków¹). W symulacji przyjęto szacowaną liczbę miesięcy wypłat renty w liczbie 864, co odpowiada przewidywanym 72 latom życia noworodka.

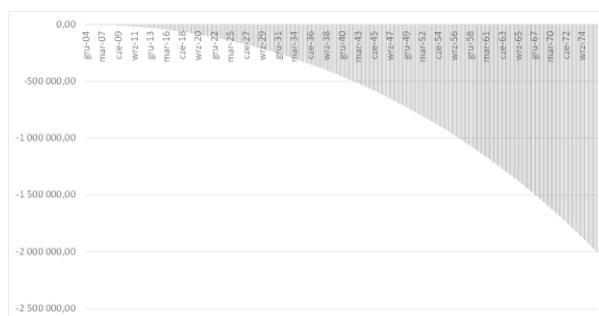
Założenia: życiowa rosnąca renta terminowa (wzór 6). Wskaźnik wzrostu płac i wskaźnik inflacji przyjęto jak w Przykładzie 1. Za wysokość pierwszego miesięcznego świadczenia rentowego przyjęto kwotę przyznaną przez sąd.

Wartość obecną teoretycznej renty z uwzględnieniem indeksacji sięga poziomu 2 538 119 PLN, natomiast bez indeksacji wartość ta jest 5-krotnie mniejsza i wynosi tylko 532 413 PLN. W przykładzie tym dobitnie widać jak duże znaczenie dla poszkodowanych ma indeksowanie świadczenia rentowego. Szczególnie, gdy

¹ W kalkulacji kwota ta nie została rozdzielona na rentę z tytułu utraty dochodów i zwiększonych wydatków.

odnosi się do ludzi młodych. W rozpatrywanym przypadku niedobór przekroczył kilkakrotnie wartość przyznanego świadczenia i wyniósł 2 005 706 PLN (por. Rysunek 2). Wartość ostatniej zasymulowanej wypłaty w ujęciu realnym bez indeksacji wyniosła jedynie 223 PLN, wobec kwoty 5 533 (realna wartość teoretycznej renty indeksowanej).

Rysunek 2. Skumulowany niedobór z tytułu przyznanej renty

Źródło: opracowanie własne

Przykład 3

W czasie porodu noworodek doznał 4-kończynowego porażenia mózgowego. Przyznano odszkodowanie w wysokości 477 000 PLN (w tym zadośćuczynienie w wysokości 300 000 PLN) oraz comiesięczną rentę dożywotnią w wysokości 2 800 PLN na rzecz małoletniego powoda. Świadczenie w przeliczeniu na euro: 680 EUR.

Założenia: renta życiowa (wzór 8) indeksowana o stopę inflacji na poziomie 3,3%, stopa procentowa na poziomie 2,8% oraz renty stałej (wzór 7).

Wartość obecna renty rosnącej dla chłopca to 390 513 EUR, a dla dziewczynki: 419 088 EUR. Zaś dla rent bez indeksacji wielkości wynoszą 243 068 EUR i 251 765 EUR. Jeśli zestawieć te wartości z minimalnymi sumami gwarancyjnymi² dla lekarzy 75 tys. Euro i szpitali 100 tys. Euro, widać niewystarczalność tych kwot do pokrycia roszczeń.

Przykład ten można poszerzyć o rozważania w ujęciu międzynarodowym. Biorąc pod uwagę że obywatele krajów ościennych mogą skorzystać z opieki medycznej w Polsce, warto przeanalizować czy na pokrycie ich roszczeń wystarczy sum gwarancyjnych. Tabele 1 i 2 prezentują wartości obecne rent (o wysokości 680 Euro – zgodnie z wyrokiem sądu, użyto tablic trwania życia 2012 wg Eurostatu) dla obywateli krajów sąsiadujących z Polską, a także z Wielkiej Brytanii. Obywatele Wielkiej Brytanii często przylatują do Polski, aby skorzystać z opieki

² W przypadku obowiązkowe ubezpieczenia OC, przepis prawny wprowadzający obowiązek takiego ubezpieczenia wskazuje również minimalną sumę ubezpieczenia, na którą takie ubezpieczenie musi być zawarte. Kwota ta zwana jest minimalną sumą gwarancyjną (MSG).

medycznej, zwłaszcza stomatologicznej. Jak widać i w tym przypadku kwoty stanowiące MSG dla ubezpieczeń OC związanych z działalnością medyczną nie pokrywają wyliczonych wartości obecnych rent odszkodowawczych.

Tabela 1. Wartość obecna rosnącej renty życiowej dla chłopca i dziewczynki

Kraj	PV (EUR) - CH	PV (EUR) - D	kraj	PV (EUR) - CH	PV (EUR) - D
BY	368 479	408 374	RU	352 913	397 323
CZ	399 383	419 894	SK	390 119	415 498
DE	109 809	425 230	UA	358 576	397 678
LT	374 352	413 911	GB	411 443	424 516

Źródło: obliczenia własne

Tabela 2. Wartość obecna stałej renty życiowej dla chłopca i dziewczynki

Kraj	PV (EUR) - CH	PV (EUR) - D	kraj	PV (EUR) - CH	PV (EUR) - D
BY	236 004	248 809	RU	229 377	244 632
CZ	246 364	252 432	SK	243 018	250 845
DE	249 318	253 728	UA	244 789	231 504
LT	237 554	250 247	GB	249 435	253 157

Źródło: obliczenia własne

Przykład 4

Na skutek błędu lekarskiego umiera 35-letni mężczyzna, są 3 osoby poszkodowane pośrednio, żona lat 30 oraz dzieci w wieku 4 i 7 lat. Zarobki zmarłego były na poziomie przeciętnego wynagrodzenia w 2014r. Udział jego osobistej konsumpcji ustalono na poziomie 10% wynagrodzenia (analogicznie do zasad ustalania renty rodzinnej ZUS). Dzieci uzyskują rentę do 25 roku życia przy założeniu edukacji (odpowiednio 20 i 18 lat kompensacji) 25% kwoty, a wdowa do ukończenia przez dzieci pełnoletniości (13 lat kompensacji) 50% kwoty.

Założenia: życiowa renta terminowa rosnąca i stała (wzory 5 i 6). Indeksowanie stopą inflacji 2,8%. Wysokość przeciętnych wynagrodzeń netto przyjęto za Eurostatem.

Wyniki kalkulacji w 4 wariantach (nie ustalono płci dzieci) dla obu rent zamieszczono w Tabelach 3 i 4.

Tabela 3. Wartość obecna rosnącej renty życiowej

	Wysokość rocznego świadczenia (EUR)			Łączna wartość rent			
	żona	dziecko1	dziecko2	żona, syn, syn	żona, syn, córka	żona, córka, syn	żona, córka, córka
BY	1 482,60	741,30	741,30	46 562,58	46 586,60	46 588,16	46 612,18
CZ	3 048,85	1 524,42	1 524,42	96 058,38	96 081,10	96 079,86	96 102,58
DE	2 084,18	1 042,09	1 042,09	65 483,34	65 526,12	65 528,20	65 570,97
LT	9 723,85	4 861,92	4 861,92	306 514,04	306 573,49	306 579,33	306 638,78
PL	2 664,85	1 332,43	1 332,43	83 918,07	83 951,33	83 953,22	83 986,48
RU	2 213,40	1 106,70	1 106,70	69 229,16	69 287,81	69 291,91	69 350,56
SK	2 792,02	1 396,01	1 396,01	87 915,79	87 956,95	87 955,56	87 996,71

	Wysokość rocznego świadczenia (EUR)			Łączna wartość rent			
	żona	dziecko1	dziecko2	żona, syn, syn	żona, syn, córka	żona, córka, syn	żona, córka, córka
UA	688,80	344,40	344,40	21 574,23	21 587,73	21 588,98	21 602,48
GB	11 803,11	5 901,55	5 901,55	371 872,07	371 937,76	371 940,05	372 005,74

Źródło: obliczenia własne

Tabela 4. Wartość obecna stałej renty życiowej

	Wysokość rocznego świadczenia (EUR)			Łączna wartość rent			
	żona	dziecko1	dziecko2	żona, syn, syn	żona, syn, córka	żona, córka, syn	żona, córka, córka
BY	1 482,60	741,30	741,30	41 112,50	41 131,51	41 131,94	41 150,95
CZ	3 048,85	1 524,42	1 524,42	84 799,51	84 817,19	84 815,34	84 833,01
DE	2 084,18	1 042,09	1 042,09	57 819,65	57 853,07	57 853,27	57 886,69
LT	9 723,85	4 861,92	4 861,92	270 577,27	270 624,09	270 626,76	270 673,58
PL	2 664,85	1 332,43	1 332,43	74 086,17	74 112,17	74 112,52	74 138,52
RU	2 213,40	1 106,70	1 106,70	61 140,08	61 186,31	61 187,54	61 233,77
SK	2 792,02	1 396,01	1 396,01	77 615,62	77 648,47	77 645,67	77 678,52
UA	688,80	344,40	344,40	19 051,27	19 061,89	19 062,43	19 073,05
GB	11 803,11	5 901,55	5 901,55	328 278,64	328 330,21	328 329,66	328 381,23

Źródło: obliczenia własne

W tym przypadku cała rodzina poszkodowanego otrzymuje świadczenie niższe niż przeciętne wynagrodzenie w gospodarce i otrzymuje je nie dożywotnio, ale na określony czas. Pokrycie tych rent przez MSG, które obowiązują w Polsce dla ubezpieczeń OC związanych z działalnością medyczną jest zdecydowanie lepsze – choć wciąż nie jest to pokrycie pełne. W przykładzie tym widać różnice w wysokościach świadczeń, jakie wypłacane są osobom z różnych krajów. Należy bowiem pamiętać, że odszkodowanie powinno być ustalone na poziomie odpowiadającym wcześniejszemu stanowi majątkowemu poszkodowanego. Z tego wynika uzależnienie wysokości renty od płac w poszczególnych państwach. Również w tym przypadku MSG nie jest wystarczająco wysoka do pokrycia roszczeń, szczególnie dla obywateli Wielkiej Brytanii i Niemiec. Gdyby przykład ten przenieść na grunt ubezpieczeń OC związanych z ruchem drogowym należałoby podkreślić, MSG³ podane w Dyrektywach [Dyrektywa, 2009] dla tych ubezpieczeń, w dużej mierze wystarczają do pokrycia roszczeń osób poszkodowanych.

³ W przypadku szkód na osobie MSG wynosi obecnie 1 mln EUR na jednego poszkodowanego zamiast 5 mln EUR na jedno zdarzenie. Kraje członkowskie UE mogą wybrać jedno z zaproponowanych rozwiązań. Ponadto mogą też ustanowić sumy gwarancyjne na wyższym poziomie np. w Szwajcarii jest to 50 mln EUR lub też zastosować rozwiązanie, w którym odpowiedzialność ubezpieczyciela nie jest limitowana, takie rozwiązanie stosowane jest np. w Finlandii, Francji, Norwegii, Wielkiej Brytanii.

Jak pokazały powyższe przykłady w sytuacji poszkodowania osób młodych, zabezpieczenie na poziomie MSG nie istnieje. Nie jest ono też spełnione przy poszkodowaniu osób w średnim wieku. Jedynie przyznanie rent terminowych kilku poszkodowanym pośrednio, gdy wartość renty nie przekracza łącznie średniego wynagrodzenia w gospodarce, jest mniej więcej zabezpieczone. Nie mniej należy pamiętać że MSG dla ubezpieczenia OC winna pokrywać także roszczenia związane z zadośćuczynieniem, a te świadczenia nie były uwzględniane w przykładach.

WNIOSKI KOŃCOWE

Zaprezentowane rozważania teoretyczne jak również przeprowadzone symulacje, wskazują na potrzebę zmiany dotychczasowej praktyki przyznawania odszkodowawczych świadczeń rentowych z tytułu utraconych dochodów, jaka ma miejsce w polskich sądach. Decyzja sądu dotyczy jedynie nominalnej wartości świadczenia i nie wskazują na potrzebę indeksowania świadczenia w przyszłości, czego zobowiązane do wypłaty świadczeń podmioty zatem nie czynią. Praktyka niewaloryzowania świadczenia przez sądy prowadzi do szybkiego realnego obniżenia wartości przyznanej renty, a co za tym idzie do szybkiego obniżania się standardu życia poszkodowanego. Taka sytuacja może powiększać odczucie doznanej krzywdy przez poszkodowanego w związku utratą przez niego możliwości partycypacji we wzroście gospodarczym i zwiększaniu realnego poziomu dochodów tak jak reszta społeczeństwa. Różnica w wartościach obecnych świadczeń odszkodowawczych jest szczególnie dotkliwa w przypadku poszkodowanych osób małoletnich. Zaniżenie świadczenia może być w tym przypadku kilkakrotne. W celu uniknięcia tych rozbieżności należy waloryzować świadczenia rentowe, aby nie tylko realnie utrzymać ich wartości, ale również uwzględniać wzrost wynagrodzeń w gospodarce, a przez to utrzymać standard życia poszkodowanego w stosunku do reszty społeczeństwa. Winno się zatem uwzględniać tempo wzrostu świadczenia na poziomie możliwym do osiągnięcia przez poszkodowanego, gdyby kontynuował lub podjął on pracę zarobkową. Można również stwierdzić, że renta przyznana z pominięciem waloryzacji świadczenia (jak to się dzieje w polskiej praktyce sądowniczej) nie spełnia swojej funkcji, która jest subsydiowanie utraconych przez poszkodowanego dochodów, jej wartość bowiem znacząco (w późniejszych latach jej wypłacania) odbiega od wartości dochodów, które powinna zastępować.

Symulacje pozwalają też stwierdzić, że dla części ubezpieczeń OC, które w Polsce są obowiązkowe (np. OC posiadaczy pojazdów mechanicznych, OC lekarzy) zaproponowane prawem MSG nie dają pokrycia dla obecnych wartości możliwych roszczeń [więcej w: Jędrzychowska 2015, Jędrzychowska, Kwiecień 2015]. Sumy gwarancyjne nie zabezpieczają w pełni ewentualnych roszczeń poszkodowanych, szczególnie w sytuacji, w której uszczerbek na zdrowiu okaże się znaczny. Duże znaczenie mają również szkody wyrządzone przy porodzie.

Wtedy przyznawana jest dożywotnia renta, co stanowi duże obciążenie finansowe dla odpowiedzialnego podmiotu. Należy bowiem pamiętać, że z kwoty tej pokryte będą nie tylko należne odszkodowania czy zadośćuczynienia, ale także koszty potencjalnych rent. Wobec podwyższającej się szkodowości oraz zapadających wyroków sądowych wydaje się konieczne rozważenie podwyższenia proponowanych sum gwarancyjnych, mając oczywiście na względzie iż koszty tych ubezpieczeń wzrosną.

BIBLIOGRAFIA

- Anderson, G. A and Roberts D. L. (1989) Stability in the present value assessment of lost earnings, *The Journal of Risk and Insurance*, Vol. 56 (1), pp. 50–66.
- Bryan, W., Linke, C. M. (1988) The estimation of the age/earnings profiles in wrongful death and injury cases: comment, *The Journal of Risk and Insurance*, Vol. 55 (1), pp. 168–173.
- Dębicka J. (2012) Modelowanie strumieni finansowych w ubezpieczeniach wieloosobowych, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu.
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/103/WE z dnia 16 września 2009 r. w sprawie ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej za szkody powstałe w związku z ruchem pojazdów mechanicznych i obowiązku egzekwowania obowiązku ubezpieczenia od takiej odpowiedzialności, Dz. Urz. UE L263/11.
- Gilbert R. F. (1994) Estimates of earnings growth rates based on earnings profiles, *Journal of Legal Economics*, Vol. 4 (2), pp. 1–18.
- Gilbert R. F. (1997) Long-term and short-term changes in earnings profiles, *Journal of Forensic Economics*, Vol. 10 (1), pp. 29–49.
- Gohmann S. F., McCrickard M. J. and Slesnick F. (1998) Age-earnings profiles estimates: Do they change over time?, *Journal of Forensic Economics*, Vol. 11 (3), pp. 173-190.
- Haberman, S., Bloomfield D. (1990) Work time lost to sickness, unemployment and stoppages: Measurement and application, *Journal of the Institute of Actuaries*, pp. 533–578.
- Jędrzychowska A. (2014) Application of poverty measures for determining compensations for bodily injury, Papież Monika, Śmiech Sławomir (red.) Proceedings of the 8th Professor Aleksander Zelias International Conference on Modelling and Forecasting of Socio-Economic Phenomena, Foundation of the Cracow University of Economics, pp. 57-66.
- Jędrzychowska A. (2015) Size of compensation for personal injuries offered by the current coverage plans in Medical Liability Insurance, *European Financial Systems, Proceedings of the 12th International Scientific Conference*, Kajurová Veronika, Krajíček (red.) pp. 230-237.
- Jędrzychowska A., Kwiecień I. (2014) Renty z tytułu szkód na osobie - tendencje i wyzwania w ubezpieczeniach odpowiedzialności cywilnej, *Problemy Zarządzania, Wydział Zarządzania, Uniwersytet Warszawski*, Vol. 12, nr 4/1, pp. 222-245.
- Jędrzychowska A., Kwiecień I. (2015) Classification of work-related accidents as the basis of analysis of employers liability risk and insurance decisions, *European Financial Systems 2015, Proceedings of the 12th International Scientific Conference*, Kajurová Veronika, Krajíček Jan (red.), pp. 238-245.

- Jędrzychowska A., Poprawska E. (2013) Szkody osobowe w ubezpieczeniach odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych - problem rent, [w:] Zastosowanie metod ilościowych i jakościowych w modelowaniu i prognozowaniu zjawisk społeczno-gospodarczych, Pawełek B. (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, ISBN 978-83-7252-650-2, str. 154-169.
- Jędrzychowska A., Poprawska E. (2014) Personal injuries from motor third party liability insurance and the minimum guarantee fund, *Systems Thinking for a Sustainable Economy: Advancements in Economic and Managerial Theory and Practice: CD of Proceedings. Refereed Proceedings of Business Systems Laboratory, Universitas Mercatorum*, pp. 1-15.
- Jędrzychowska A., Poprawska E. (2014) Disability Benefits for Victims of Traffic Accidents - Size of Compensations Offered by the Current Amount of Coverage in MTPL Insurance, *European Financial Systems 2014, Proceedings of the 11th International Scientific Conference*, Deev Oleg, Kajurová Veronika, Krajiček Jan (red.), pp. 280-287.
- Jędrzychowska A., Kwiecień I., Poprawska E. (2013) Kompensacja szkód osobowych o charakterze majątkowym pokrywanych z ubezpieczeń odpowiedzialności cywilnej – koncepcje ekonomiczne, [w:] *Ryzyko i efektywność funkcjonowania ubezpieczeń komunikacyjnych w Polsce*, Ronka-Chmielowiec W. (red.), Wyd. Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, ISBN 978-83-7695-424-0, str. 163-177.
- Jędrzychowska A., Kwiecień I., Poprawska E. (2013) Szkody osobowe w ubezpieczeniach odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych – problem rent, [w:] *Ryzyko i efektywność funkcjonowania ubezpieczeń komunikacyjnych w Polsce*, Ronka-Chmielowiec Wanda (red.), Wyd. Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu.
- Jędrzychowska A., Kwiecień I., Poprawska E. (2014) Postawy społeczne w obszarze dochodzenia roszczeń z tytułu ubezpieczeń odpowiedzialności cywilnej na tle badania ankietowego, *Rozprawy Ubezpieczeniowe*, nr 2 (17), str. 30-55.
- Jędrzychowska A., Kwiecień I., Poprawska E. (2014) Social attitudes as the factor of growing liability insurance claims – study of Polish market in context of global trends, *Business and Economic Horizons*, Prague Development Center, Vol. 10, nr 1, pp. 18-42.
- Kucsma K. K., Tinari F. D. (2010) Assessing Economic Damages in Personal Injury and Wrongful Death Litigation: The State of New Jersey, *Journal of Forensic Economics*, Vol. 21, Issue 2 (June 2010), pp. 219–234.
- Kwiecień I., (2015) Ekonomiczna analiza dochodzenia roszczeń o zadośćuczynienie za szkody na osobie z ubezpieczeń odpowiedzialności cywilnej, *Monografie i Opracowania - Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu*, nr 253, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, ISBN 978-83-7695-431-8.
- Lane J., Glennon D. (1985) The estimation of age/earnings profiles in wrongful death and injury cases, *Journal of Risk and Insurance*, Vol. 52 (4), pp. 686–695.
- Lewis R., McNabb R., Robinson H., Wass V. J. (2002) A comparison of two alternative methods for determining loss of future earnings in personal injury cases. Presented at: *Royal Economic Society Annual Conference 2002*, Warwick, UK, 25-27 March 2002.
- Luckett N., Craner J. (1994) Multipliers: Are the courts being fair to claimants?, *Journal of Personal Injury Litigation*, pp. 139-46.
- Minnchan R. (2009) Examples of „schedules of damages” used in Europe and the United States, [w:] *Personal Injury and Wrongful Death Damages Calculations: Transatlantic*

- Dialogue (red.), J. O. Ward, R. J. Thornton, Contemporary Studies in Economic and Financial Analysis, Vol. 91.
- Mullet M. J., Nelson D. M., Patton R. T. (1990) Alternative measures of earnings growth, Journal of Forensic Economics, Vol. 3 (1), pp. 29–50.
- Nelson D. M., Patton R. T. (1990) Measuring earnings growth in the U.S., Journal of Legal Economics, Vol. 3 (3), pp. 11–22.
- Ritchie D. (1994) Smith v Manchester awards: How do courts assess loss of capacity on the labour market, Journal of Personal Injury Litigation, pp.103–107.
- Rodgers J. D., Brookshire M. L., Thornton R. J. (1996) Forecasting earnings using age-earnings profiles and longitudinal data, Journal of Forensic Economics, Vol. 9 (2), pp. 169–210.
- Rzetecka - Gil (2011) Kodeks cywilny. Komentarz. Zobowiązania - część ogólna; LEX/El.
- Smith S. J. (1982) New worklife estimates reflect changing profile of labor force, Monthly Labor Review, Vol. 105 (3), pp. 15–20.
- Spizman L., Tinari F. D. (2011) Assessing Economic Damages in Personal Injury and Wrongful Death Litigation: The State of New York, Journal of Forensic Economics, Vol. 22, Issue 1 (June 2011), pp. 75–100.
- Thornton R. J., Rodgers J. D., Brookshire M. L. (1997) On the interpretation of age-earnings profiles, Journal of Labour Research, Vol. 18 (2), pp. 351–365.
- Tinari F., Cahill K. E., Grivoyannis E. (2006) Did the Victim Compensation Fund Accurately Assess Economic Losses?, Topics in Economic Analysis & Policy, Vol. 6, Issue 1.
- Ward J. O. (2009) Economic damages and tort reform: a comparative analysis of the calculation of economic damages in personal injury and death litigation in the United States and the United Kingdom, [w:] J. O. Ward i R. J. Thornton (red.), Personal Injury and Wrongful Death Damages Calculations: Transatlantic Dialogue, Contemporary Studies in Economic and Financial Analysis, 91.

ANNUITIES PAID ON THE BASIS LIABILITY INSURANCE

Abstract: Article will describe the types of annuities that can be helpful in calculating pension benefits paid as compensation (in particular for loss of earnings and increased needs) in respect of civil liability insurance. Annuities are paid by personal injury. If the offender is guilty of the material loss associated with losing the income of the person injured or increased needs, according to Polish law (Civil Code Art. 415-449) should compensate the damage. If the offender has liability insurance is required to transferred to the insurance company and the benefit is paid as an annuity or as a one-time benefit equivalent to those annuity.

Pension benefits paid are usually of insurance: motor third-party liability, employers liability, medical liability and the liability of the provider of medical services. The paper will be discussed as issues related to the fundamental value of these benefits, as well as pension model that should be applied.

Keywords: personal injured, annuities, liability